

NATURE AND DISTRIBUTION AND CONSUMPTION OF THE SOCIO-CULTURAL WEALTH IN THE SOCIETY

ROSITSA MIHAYLOVA

SENIOR ASSISTANT PHD
LECTURER IN DEPARTMENT "SOCIAL WORK"
AT KONSTANTIN PRESLAVSKY – UNIVERSITY OF SHUMEN

BULGARIA

ROSI_MIHAYLOVA@YAHOO.COM

ABSTRACT: AS A KIND OF SOCIAL ACTIVITY IS RELATED TO THE ALLOCATION OF A CERTAIN KIND OF MATERIAL GOODS THAT SATISFY HUMAN NEEDS, WHICH INHERENTLY HAVE A SOCIAL CHARACTER. THE DISTRIBUTION OF SOCIO-CULTURAL GOODS IS THE PROCESS OF ADDRESSING INGREDIENTNITE (MAIN COMPONENT) PRODUCTION AND ITS RESULTS IN TIME AND SPACE DEPENDING ON THE LAWS OF THEIR MOVEMENT. THE DISTRIBUTION OF SOCIO-CULTURAL GOODS IS DIRECTLY RELATED TO FAIRNESS, WHICH STEMS FROM HUMANE, ETHICAL, MORAL AND OTHER GROUNDS, AND REFERS TO THE ABILITY OF SOCIETY TO EQUALIZE THE CONSUMPTION OF VITAL GOODS BETWEEN CATEGORIES AND LAYERS IN POPULATION BETWEEN TERRITORIES AND PLANETARY REGIONS.

KEY WORDS: SOCIAL ECONOMY, INVESTMENT IN HUMAN CAPITAL, GOOD DISTRIBUTION OF WEALTH, SOCIAL JUSTICE, LIVELIHOODS, CONSUMER GOODS, DISTRIBUTION FORMS, MARKET FAILURES OF SOCIO-CULTURAL GOODS

Социалната сфера, като част от общественото производство има за предмет задоволяване на определени потребности. Тя се свързва с обхваща онази част от населението, която не участва в производството (икономиката), а това са: безработни, деца, социално слаби. Това нематериално производство се изучава от *Икономиката на социалната сфера*. Тази наука разглежда социалната сфера като вид дейност, свързана с разпределението на определен вид материални блага, удовлетворяващи човешките потребности, които по своята същност имат социален характер.

Разходите за удовлетворяване на тези социално-културни потребности в обществото са известни като разходи или *инвестиции в човешки капитал*. Те са сравнително нови разходи, но през последните десетилетия заемат първо място в разходната система на всяка съвременна държава. Освен това, те отговарят на либералната концепция за човека като основна цел и продукт на прогреса.

Разходите, свързани с човешкия капитал обхващат тези за: а) образование и наука; б) здравеопазване; в) социално осигуряване и подпомагане; г) култура и спорт.

В този контекст разпределението на социо-културните блага се явява процес на адресиране на *ингредиентните* (основна съставна част) на производството и неговите резултати в пространството и времето в зависимост от законите на тяхното движение.

Самият термин *благо* означава *благополучие, благоденствие, напредък, успех; това, което задоволява човешките нужди*.

Процесът на разпределението на благата може да се разглежда в широк и тесен смисъл:

- В широк смисъл – това е разпределението въобще, т.е. на резултати и ресурси на социо-културно производството. В контекста на социо-културните блага това означава дислокацията на материалната база; заети контингенти; равнище и

динамика на средствата, отделяни от brutния вътрешен продукт за издръжка на социо-културните дейности; разпределение на средствата за работна заплата между заетите в социо-културните дейности, техните отрасли и звена и т.н.

- В тесен смисъл - разбира се преди всичко като разпределение на доходите. Въпросът за разпределение и преразпределение на богатата е основна част в икономическата теория. Той центрира върху създаването на неравенства в обществото, при неефекивно протичане на тези процеси.

Социалната справедливост е идеята за създаване на общество, което е базирано на принципите на равенство и солидарност, на истинското разбиране на човешките права и зачитането на човешкото достойнство на всеки индивид.

Едни от най-важните компоненти на социалната справедливост са: защита на човешките права и икономическо равенство чрез преразпределение на социалните блага.

Разпределението на социо-културните блага е свързано непосредствено със справедливостта в този процес, което произтича от хуманни, етични, нравствени и други съображения и се отнася до възможностите на обществото да *изравни потреблението на жизнено необходимите блага между отделните категории и слоеве в населението, между отделните територии и планетарни региони*. В този контекст е много важно да се диференцират минимално необходимата консумация на даден индивид, която следва да бъде гарантирана; работната заплата или пенсия. Също така от особена важност е да се потърсят решения за предоставяне за потреблението на допълнителен продукт на онези категории и слоеве, които имат най-малки възможности за реализиране на потреблението над жизнения минимум.

Основното в решаването на въпросите за справедливото разпределение е не само в наследството, което едно или друго поколение получава като качество на живота, гарантиращо възможност за различни страни и региони на фрапиращи различия във възможностите за максимално благополучие, но и в отделните аспекти на проявление на равенството.

Смята се за справедливо онова разпределение, което в частта си на жизнено необходимите средства за съществуване гарантира абсолютно равенство на отделните индивиди, а в останалите консуматорски блага – абсолютно неравенство, породено от социални значими и обществено обективни различия – доход, професионално съсловие, традиция.

Съществуващите и проучени различни форми на проявление на неравенството дават представа, че справедливостта е институционализирана като основен принцип на почти всички законодателства в света.

Налице са редица особености в разпределителните процеси на социо-културните блага, като по-съществените от тях се изразяват в следните тенденции:

Необходимо е да се отчита решаващата роля на производството пред разпределението. В този смисъл е важно да се осмисли парадигмата (моделът на мислене) на основата на която се осъществява реализирането на социо-културните блага в обществото.

Разпределението на социокултурни блага има своето самостоятелно място: равнището на доходите на заетите в социо-културните блага се определя опосредствено, от една страна жизненото равнище на страната като цяло, а от друга – нарастването на ефективността на националното стопанство в перспектива

При положение, че разпределението на социо-културните блага са наследени, то разпределението на по-голямата част на тези блага е в ръцете на управляващите и не е допустимо те да се подценяват.

В икономическата теория е известно, че функционират *две разпределителни форми*:

1. *Пазарна форма* - Осъществява се на принципа на аукциона, т.е. чрез тръжна схема. Пример в това отношение е търг за приемане на децата в детската градина. При него са възможни две положения:

- При първото положение държавата поема чрез бюджета преобладаващата част от издръжката, а потребителят заплаща определена такса. Така се въвежда справедливо разпределение на принципа на заплащането на определена такса, която може да се диференцира съобразно доходите на отделните семейства (например, в детска градина).
- При второто положение държавата поема издръжката (потребителската премия), а капацитетът съответстващ на издръжката остава свободен (потребителска загуба). Налице са алокация на продукт (например, места в детската градина) и дистрибуция на паричните доходи, т.е. аукционният механизъм има разпределителни последствия.

2. *Непазарна форма* – Тя съществува в три разновидности: разпределение от производителя, административно разпределение и по реда на чакане на опашка.

Административното разпределение се осъществява чрез централно организирани механизми за дистрибуция на благата. Когато има недостиг на средства, тогава са налице два изхода от ситуацията:

- разпределение на част от благата на пазарен принцип;
- въвеждане на купонна система и чакане на опашки при контролирани цени на благата.

Познатите критерии за осъществяване на непазарното разпределение могат да бъдат степенувани според: необходимост; заслуги на потребителите; произход на потребителите; обществено положение; лични връзки; корупция и др.

В различните практики има различно отношение към критерият степен на необходимост – той се приема за универсален и приложим за всяка обществена система. Останалите критерии, посочени по-горе, зависят от етапа на обществено развитие. Съществуват държави, в които част от тези критерии са както регламентирани, така и забранени чрез националното законодателство. Най-често в практиката се използват всички системи.

Разпределението на социо-културните блага е многопластов процес, които се определят от различни *фактори*. По-специфичните от тях се посочват по-долу:

1. Колкото еластичността на предлагането и търсенето от цената е по-ниска (т.е. в границата от 0 до 1) толкова по-малка е ролята на аукциона и разпределението се осъществява по други схеми.
2. Колкото е по-голям дефицитът (недостигът), толкова по-голямо влияние имат административното разпределение и „опашките”.
3. Колкото е по-голямо монополното положение, толкова аукционът има предимства като разпределителна система.
4. Колкото е по-голяма и нарастваща стопанската функция на държавата, толкова нараства и административното разпределение.

Тези посочени особености предполагат и някои **изводи**, които насочват към следното:

В България, която трансформира своята икономика към пазарно стопанство при създаването и разпределението на социо-културните блага съществува преимуществено административно разпределение.

От изложеното съдържание по-нагоре може да се направи също така и изводът, че аукционният принцип на разпределение е приложим при следните социо-културни блага: висше образование, магистърско обучение и др.

В условията на пазарни механизми се запазва преимуществото на административното разпределение (държавно регулиране). Причината за това е постепенното нарастване относително и абсолютно на ценовата дистрибуция.

Държавната намеса в разпределителните процеси е повече от необходима. Това произтича от безспорните *дефекти на пазара на социо-културните блага*. Посъществените дефекти се изразяват в следното:

Социализирането на пазара е императив на държавата. Пазарът на социо-културните блага не гарантира непременно задоволяване на по-важните, а след това и на по-маловажните цели.

На пазарът на социо-културните блага отсъства излишно предлагане в тези мащаби, както в класическото производство, а това не дава възможност на потребителя за избор. Ниската взаимозаменяемост на благата прави този пазар твърде статичен бавен.

Неизбежната роля на държавата е обусловена именно от дефектите на пазара социо-културни блага. В този контекст държавата е призвана да:

- гарантира задължително човешките права, престижа, националната идентичност, чрез социо-културните блага;
- подпомага съхраняването на профилната дейност на звеното (вкл. и чрез комерсиални решения), като ограничава стопанските дейности и стимулира тези, чрез които се осъществяват социалната природа и насоченост на доставените блага.
- осигурява възможно най-широк достъп на населението до социо-културните ценности и блага.

Всичко това показва, че независимо от пазарния механизъм и либералната икономика, държавата се явява основен стожер за разпределението на социално-културните блага с цел постигане на социална справедливост.

REFERENCES

1. **Barun and Jackson, 1998:** Браун и Джаксън, Икономика на публичния сектор, София, 1998
2. **Velikov, N., 1997:** Великов, Н., Икономика на социалната инфраструктура, София, 1997
3. **Delcheva, E., 2001:** Делчева, Е. и колектив, Пазарни и непазарни дефекти в социокултурната сфера, София, 2001
4. **Lullanski, P., 1997:** Лулански, П., Основи на икономиката и анализа на социално-културните дейности, УНСС, София, 1997 г.
5. **Lullanski, P., 2000:** Лулански, П., Социокултурен процес – производствено-икономически аспекти, София, 2000